

הסיפור (האטיולוגי) בגן כגורם מדריך לסיפור יצירתי

ציון עוקשי

א. פרק א' ובו יסופר על "הלשון"

בקבלי השנה את גגות ג' לשיעור לשון, תהיתי מצד אחד מה אועיל אם אחזור על נושאים שדשו בהם כתיכון ובסמינר? ומצד שני מה אוכל לתרום "לגגות בכוח" אלה בעבודתן היומיומית, מה דבר חדש, שלא הכירו קודם, אוכל לתת בידן בכלי עבודה.

התייעצתי עם עמיתותי המדפיות לגן — יפה ואורה, ומתוך השיחות עלה הרעיון: גגות בגן — הסיפור הוא כלי חשוב בשעת הריכוז ובשעות אחרות משך הפעילות בגן. גגות רצה תמיד לחפש סיפורי חגים, סיפורי טבע כדי לפרנס את תלמידה-ילדיה. פעם עולה בידה למצוא, ופעמיים — לא.

פעמים גם מה שהיא מוצאת — אינו בדיוק מה שחיפשה, פעמים הוא חסר מבנה ספרותי-עלילתי כרצונה, ופעמים פשוט אינו מספק בשל השקפות ערכיות שלא תאמו את השקפתה. ובכן, מה תעשה?

1. אפשר לשכתב — להוסיף ולגרוע מסיפורים קיימים.

2. אפשר לחבר סיפור חדש.

למה אם כן, לא ננסה ללמד איך לכתוב סיפור חדש "תפור" על פי צורכיהן, מידתן, רצונן והשקפתן.

ב. פרק ב' — ובו יסופר על "הסיפור"

מתוך סוגי הסיפורים השונים היה צורך לבחור בסיפור שיהא ביכולתן של התלמידות, שקווי ייהו מוכרים וחומרים אינם קשים.

לדרישות אלה ענה הסיפור האטיולוגי.

הסיפור האטיולוגי — ימיו כימי הסיפור העממי, והוא אף סעיף מסעיפיו. ז'אנר משני משלו — בלשון מקצוענית. זהו סוג סיפורים שנוצר וסופר למען הסבר תופעות שונות בטבע, בסביבה, בחיי האדם, בשמות מנהגים ומקומות.

לסיפור האטיולוגי שלוחות הסטוריות עמוקות עד ימיה הקדומים של המיתולוגיה — תופעות טבעיות ועל טבעיות הוסברו על ידי דמיונו של האדם בדרך זו או אחרת.

יש המניחים קיום אטיולוגיים גם ביצירה התנכית — בייחוד במדרשי שמות כמו: "על כן קרא למקום נחל אשכול על אודות האשכול" — אעפ"י ששמו נזכר כבר קודם.

שני נימוקים יכולים להיות לשם באר שבע — על שם שבעת האורות ועל שם השבעה, ועוד ועוד.

אסכולה בחקר המקרא — במיוחד ממי שאינם בני ברית — שאינם אמונים על רוח המקרא היהודית, השתמשו בחקר האגדות כדי להפוך חלק הגון מסיפורי המקרא לסיפורים אטיולוגיים, עד שבא המחקר החדש וטפח על פניהם, לנו אין חלק עמהם — המקרא לנו הוא תורת משה מפי הגבורה.

גם "המשל" המנסה להסביר תכונות של בעלי חיים יכול בנקל לספק קווי דמיון והקבלה למשפחה זו של סיפורים אטיולוגיים.

בסיפור האטיולוגי ימצא מי שירצה — דמיון, מי שירצה — מרכיבים ספרותיים מרתקים, מי שירצה — חכמה ומוסר, ומי שירצה — גם שעשוע.

האם גם עובדות בטבע? על הדמיון והמציאות בסיפור האטיולוגי, יש דיעות שונות מאריסטו ואפלטון ועד ימינו. בשבילנו הסיפור האטיולוגי הוא עובדה קיימת. כמובן, אם נוקטים אמצעי בקרה מתאימים. (על כך ראה בספרה של צלה רון "הוראת שירה וסיפור אגדה לתלמידים טעוני טיפוח", "ירושלים תשל"ה, בייחוד מעמ' 213).

ג. פרק ג' — ובו יסופר על השילוב בין פרק א' ובין פרק ב'

סופר נולד ולו כישרון, איך מעורדים בנות-גגנות לכתוב סיפור? איך לנטרל את הפחד, לחזק את האמונה ביכולת.

קראנו כמה סיפורים אטיולוגיים העוסקים בביאור שמות צמחים וביקשנו שיחברו משהו דומה — זהו — משהו דומה, משהו כמו, כמעט מתכון:

1. רעיון — על איזה צמח אני רוצה לספר ואיזו תופעה מיוחדת בו?
2. שלד עלילתי — יש בנמצא: עלילת "פרח לב הזהב", עלילת "הביצה שהתחפשה", עלילת "דירה להשכיר" ועוד ועוד.

סומכים הלכה למעשה — והבנות מתבקשות לחבר סיפורים, חלק ביקשו לאו דוקא על צמחים, אדרבא, תכתוב כל אחת ממקום שליבה חפץ.

בכיתה דגנו בכל סיפור לגופו, הערכנו וניתחנו את הצדדים הסיפורתיים-לשוניים. ודוק, לא עסקנו בשיקולים ערכיים-מוסריים, המטרה היתה אימון ספרותי.

הוצעו מבנים אלטרנטיביים, תיאור הוחלף בדרושיח, הורחבו סיטואציות ועטו עליהן בשר וגידים.

היו סיפורים שהתקבלו כנתינתם, היו מהבנות שגילו כשרון מפתיע, והיו סיפורים ששוכתבו.

התוצאה — מקבץ סיפורים — יוזמות ראשונות והתחלות מעניינות, הנה לפניכם — קראו ותיהנו.

שמות הסיפורים

1. על הזית ההפכפך — על תופעת ה'סירוגין' בבית.
2. סוף הקיץ — על החצב מבשר הסתו.
3. הצבר הבודד — על ה'צבר' העוקצני מבחוץ ומתוך מבפנים.
4. ורדים עם קוצים — דרכי הגנה של צמח על פרחיו.
5. המשרוקית המצפצפת — מעין אגדה בירואית על שמה המיוחד של הצפצפה.
6. לולב מעץ הדקל — איזה מין שם זה 'לולב', לא עץ, לא ענף, לא פרי.
7. מסיבה בגינת הירק — על הזוג המפורסם ביותר במטבח — העגבניה והמלפפון.
8. כאבי שיניים — שיניים נושרות — למה?
9. כיצד קיבל התפוח את צבעו — על צבעי יסוד וצבעי משנה.

על הזית ההפכפך / חני אלטויל

בין הרי הגליל, הרחק ממקום ישוב, עמד לו בדד – עץ זית נמוך קומה. במשך כל ימות השנה מוריקים עליו התלויים בצפיפות על בדיו. כבר עשרות שנים עומד לו העץ כך. בימיו הראשונים עמד העץ בליבלובו – נהנה מכל ענף חדש שצמח לו, מביט בהטאה על עליו היפים ופירותיו העגלגלים. היה העץ גאה במראהו. כל עובר אורח, שהיה חולף על פניו – היה נעצר ומתפעל מיופיו. והנה בוקר אחד, התעורר העץ בבהלה ובכאב עז, ועוד לפני שהספיק להבין מה מתרחש – חש חבטות אין ספור על ענפיו היפים, שכל כך טיפח ואהב – והנה – עוד חבטה, ועוד מכה מאחור... והענפים – צונחים בהמוניהם, מוכים וחבולים, על הקרקע... ניסה העץ לזעוק, ניסה להפסיק את מסכת המכות... אך שום קול לא נשמע: החובטים לא הרגישו דבר והמשיכו בחריצות במלאכתם, לרגליהם צנחו גם פירותיו של העץ. והזית – כועס כל כך – אך אינו יכול לעשות דבר. לאחר שכלו מלאכתם, אספו החובטים את כל פירותיו היפים של העץ לסלים גדולים, והלכו לדרכם. מותירים מאחוריהם את עץ הזית עלוב למראה, בודד, כשליבו כבד וכל כולו כואב ומצר:

באיזו זכות הם חובטים בי כך, לוקחים את פירותיי ומותירים אותי ערום ושובר?... אני אעניש אותם! בשנה הבאה לא אניב פירות, וכך – לא יחבטו בי עוד..."

חלפה לה השנה. הגיעה עונת הסתו, עמד העץ בליבלובו עם עליו המוריקים, אלא שהשנה לא הצמיח העץ פרי בין עליו.

בכל בוקר הגיעו החובטים אל העץ, הביטו בענפיו, בדקו אותם מכל כיוון – "אין פירות!" מאוכזבים – חזרו לביתם. לאחר מספר ימים שלא מצאו פירות. על העץ – התייאשו ולא שבו עוד. נותר העץ עומד בודד וגלמוד.

"איש אינו מבקר אותי! איש אינו נהנה מיופיי! נותרתי בודד, אינני מועיל לאיש..."

חלפו ימי הסתו – והעץ עמד גלמוד. חלפו ימי החורף – והעץ עמד בבדידותו.

"אם כך", החליט הזית "בשנה הבאה אצמיח פרי! יבואו החובטים לקטוף פריי ויהנו מן המראה המרהיב והתוצרת הטובה".

שכח העץ את עלבונו וכעסו על החובטים, ששברו את ענפיו בשנה שעברה, וחיכה למבקרים שיבואו בעונת הסתו הבאה. ומיד וכך היה – באו ומיד ניגשו למלאכת החביטה – חבטו בכוח ואספו את הפרי שנשר. הוי, כמה הצטער אז העץ! כאבו היה כבד מנשוא ומראהו עלוב. בליבו החליט כי בשנה הבאה לא יצמיח שוב פרי וימנע סבל מעצמו. ובשעה שעמד בודד וגלמוד בעונת הסתו הבאה – גמלה החלטה בליבו להצמיח שוב פרי...

...וכך, עד עצם היום הזה – עץ הזית ההפכפך – מתקשה להחליט מהו המצב האידיאלי, ומצמיח פרי רק פעם בשנתיים – כאשר הספיק לשכוח את הצער הכרוך בכך.

סוף הקיץ / דליה עמנואלוף

זה היה בסוף הקיץ, האויר היה חם מאוד. כל הצמחים הירוקים והפרחים הצבעוניים כבר מזמן נבלו והתייבשו. נותרו רק הקוצים הקשים, היבשים והדוקרניים עומדים בשדה. האדמה נראתה עייפה, מרוב יובש כבר נסדקה. הייתה האדמה עצובה ביותר ואמרה:

– "הנה הסתיימה לה עוד שנה, הקיץ נגמר ושוב נותרתי לבד. בלי עלים ירוקים וכלי פרחים צבעוניים שיקשטו אותי, רק הקוצים עדיין איתי ואף אחד לא מתקרב אליהם כי דוקרים הם".

חשבה האדמה כמה היא בודדה, כמה היא ריקה ואינה יפה.

חשבה וחשבה ועמדה שוממה ועצובה.

לפתע, שמעה האדמה קול בוקע מתוכה.

משהו זו בה, משהו נע בה.

רעדה קצת האדמה מפחד: – "מי זה כבר יכול להיות בעונה זו, שהכל כה יבש?" ואז שמעה קול דקיק ונעים: – "בוקר טוב עולם". לא ידעה האדמה מנין הקול.

– "בוקר טוב אדמה". נשמע שוב. "שנה טובה!"

– "מי זה? מי קורא לי? מי מברך אותי? – שאלה האדמה.

– "זה אני! אדמה! אני הוא החצב" – אמר הקול.

– "חצב? מי זה החצב?" – שאלה האדמה.

– "אני אתן לך רמז" – אמר הקול.

– "יש לי שרביט ארוך וירוק שיצמח מתוך הבצל בקרוב".

– "יבצלו שרביט?" – שאלה האדמה מופתעת.

– "כן" – אמר הקול, והמשיך:

– "ויהיו לי גם פרחים לבנים קטנים שיכסו את כל השרביט".

רק זה סיים את דבריו והנה בצבץ עמוד ירוק ורענן מתוך האדמה.

– "שלום" – אמר.

– "שלום" – אמרה האדמה.

– "אהה, כעת אני נזכרת" – אמרה האדמה.

– "הרי אתה הוא החצב – מבשר הסתיו!"

– "נכון, אדמה. ראיתי שאת כל כך עצובה ובודדה, כל כך יבשה וסדוקה והחלטתי לשמח אותך.

כעת שהקיץ נגמר ומתחיל הסתיו, זה זמני להופיע. כעת שוב לא תהייה לבד, אדמה יקרה!"

הצבר הבודד / מיכל קרן

היה זה בוקר נעים.

השמים כחולים, השמש צוחקת ומחממת.

התעורר הצבר משנתו, התמתח והביט אל השמים.

"איזה יום נעים" – חשב בליבו וטאנח, "לכולם שמח ונעים ולי מאוד עצוב.

אף אחד לא בא לבקר אותי, אף אחד לא רוצה להתקרב, כולי מלא קוצים".

ישב לו הצבר במקומו עצוב וחיכה למטיילים שיעברו לידו.

הגיעה שעת הצהריים ומרחוק שמע הצבר קבוצת ילדים מתקרבת.

ילדים שמחים וצוהלים מקפצים להם מסביב.

הזדקף הצבר במקומו, מתח את עצמו, כדי שיראו אותו, שישימו לב אליו, אך הילדים

כלל לא התקרבו אליו.

פתח הצבר את פיו וקרא: "ילדים חמודים, זה אני הצבר קורא לכם, בואו התקרבו אלי,

אל תפחדו, אני לא אדקור אתכם, אני אכבד אתכם בפרי מתוק, בואו בבקשה, עצוב לי

כל כך לבד".

אך הילדים בכלל לא שמעו אותו ולא שמו ליבם אליו והתרחקו לדרום.

השפיל הצבר את ראשו, ודמעות זלגו לו על לחיו, "אני כל כך מכוער ודוחה" בכה. ישב

הצבר במקומו, מושפל ומדוכדך.

לאחר שעה קלה, שמע הצבר שוב קולות ילדים מתקרבים אך לא הרים את ראשו, "אני

לא אקרא להם" – חשב – "הם לא ירצו להתקרב אלי".

פתאום נפל עליו צל, הרים הצבר את ראשו וראה ילדה מסתובבת מסביבו ומסתכלת בו.

"איזה צמח משונה" – אמרה הילדה אל חברת.

"נכון, צורה משונה לו, אין לו ענפים כמו הצמחים האחרים, והוא מלא קוצים, והאם יש

לו בכלל פרי?"

ענה לה הילד: "מה זה בכלל?"

אינני יודעת, אבל תראה, הנה יש לו משהו שנראה כמו פרי, אולי ננסה לראות מה יש

בפנים?", אמרה הילדה.

שמח הצבר והזדקף, וחיכה כולו מתוח, "מה הם יאמרו על הפרי שלי", חשב לעצמו.

הושיטו יד ונגעו בפרי הצבר – "אוי", צרחו, "לא רק מכוער, גם קוצני".

המורה ששמעה את צעקותיהם, התקרבה ושאלה: "מה הצעקות?"

"איזה מין עץ זה, גם מכוער, גם קוצני" – המשיכו הילדים לצרוח.

צחקה המורה: "זה הצבר, הוא קוצני נכון, אבל מבפנים, אה, כמה עסיסי וטעים הפרי".

"כן, אבל איך אפשר בכלל לקטוף את הפרי הזה?"

"בזהירות", אמרה המורה, "בזהירות, לוקחים מקל ארוך, קוטפים את הפרי, עוטפים את

היד בגיר או בכפפה, מקלפים בסכין את הפרי. הנה אראה לכם".

ובעודם מסתכלים ותוהים למעשה המורה – הושיטה להם פרי – "הנה אכלו לכם".

בחשך נסו מהפרי.

"אה, באמת טעים", אמר אחד.

"אה, כמה עסיסי, אמר השני.

"לא הייתי מתנגד לעוד אחד", אמר השלישי וניגשו לפעולה – הם כבר לא שמעו את

צחוקה המתגלגל של המורה.

והצבר שמח, כל כך שמח, "הנה אוהבים אותי, לא רואים את הצורה החיצונית ולא מרגישים רק את הקוצים, אלא גם יודעים איך להגיע אל העיקר. יודעים גם למצוא את המתוק והטוב שבי, לא אחיה יותר בודד".

המשרוקית המצפצפת / הילה ברחן

לפני שנים רבות הייתה גבעה זו, בה עומד עתה ביתי, חשופה לכל רוח. כולה הייתה אבנים וטרשים כמו ההרים הסמוכים לה הנשקפים מחלוני, רק עץ הצפצפה עמד בודד. באחת הגבעות המזרחיות יותר במרחק של כחצי קילומטר מכאן, גרה אז משפחה בדואית עניפה – שבת אבולוס, זה כמה וכמה דורות שהם חיו בגבעה ההיא, חיו את חייהם, רעו את צאנם, גידלו את ילדיהם ואף פיתחו בית אריגה קטן.

מנהג היה במשפחת שבת אבולוס, כל בן היוצא לדרך, לוקח איתו מלבד הצידה הרגילה (לחם ומים), גם כעין משרוקית קטנה אשר הכינו בני השבת בעצמם והיא משמיעה קול צפצוף מיוחד, ואם נקלע אותו בן שבת לצרה כלשהי היה משמיע קול במשרוקית שלו בחוזק רב, עד שצליל המשרוקית המיוחדת היה מגיע אל אחיו ובני משפחתו, והם היו באים לעזרתו לפי כיוון קול השריקה.

פעם יצא אחד מבני השבת הצעירים – חסן שמו, לדרך. מטרתו היתה למצוא כבשה שאבדה מעדר הצאן. חסן לקח איתו לחם ומים, וכמובן, את המשרוקית המסורתית. לאחר כמה ימים של טיולטולים בדרכים ראה הנער שאבדה לו דרכו. את הכבשה לא מצא, וכשניסה לחזור לביתו התבלבל בדרכים ולא מצא את הדרך. בבית כבר החלו לדאוג ויצאו לחפשו. היתה אז שעת ערבית, רוח קלילה נשבה. הנער ישב על אבן, עצוב ורעב, לא הרחק ממנו ראה עץ צעיר מאוד וחשב בליבו: "מעניין, כיצד החל לגדול עץ במדבר שמם זה". השמש החלה לשקוע אט אט, הצידה מתרמילו נמרה. לפתע נזכר חסן במשרוקית הקטנה, אשר נמצאת בתרמילו ובצפצופה המיוחדת. הוא הוציא אותה והשמיע בה קול, הקול היה צרוד מעט, אך בכל זאת נשמע היטב.

אחיו הבכור של חסן – עיסה – הגיע באותה שעה בחיפושיו אחרי חסן לנחל בשיפולי אותה גבעה ושמע את קול המשרוקית. הוא החל ללכת בכיוון הקול עד שהגיע למעלה הגבעה, אך אז פסק הקול, חסן גילה שהמשרוקית עומדת להישבר. סדק קטן שהיה בה הלך ונפתח יותר ויותר. קול המשרוקית המצפצפת נלך ונחלש עד שנדם. חסן היה עצוב וכמעט מיואש, הוא ניסה לחשוב כיצד להציל את עצמו. הוא עלה על העץ הצעיר כדי להשקיף ממנו, אך לא הצליח לראות דבר. כאשר ניסה למצוא לו מקום נוח לשבת על העץ, שם לפתע לב לדבר מעניין, הזות ענפי העץ יצרה קול הדומה לשריקת המשרוקית. בתקווה המשיך חסן להניע את הענפים והרוח שרק בעץ והשמיעה את הקול.

בינתיים, עיסה היה מופתע: מדוע הקול פסק? הוא המשיך לעלות בגבעה, מבלי לדעת כיצד ימשיך לחפש, בליבו חשב שזוהי דאי אחיו הצעיר אשר יצא לחפש את הכבשה וגמר אומר למצוא את אחיו למרות הקושי שבדבר. החושך כבר ירד, העלטה היתה כבדה, הוא טיפס ועבר מסלע לסלע, לפתע שמע קול הדומה מאוד לקול המשרוקית המצפצפת. למרות שלא היה לו ברור שזוהי אכן המשרוקית, החליט ללכת לפי קול זה והמשיך לטפס. עיסה נשרט מקוצים ונפצע מאבנים, אך לא פסק לטפס, לפתע נתקלו רגליו באבן והוא נפל מלא קומתו על פניו על הקוצים הסמוכים לעץ והרגיש בדם הזב מרגלו. הוא טאנח מכאב וניסה לקום. חסן שמע את החבטה והאנחה, קפץ בבהלה ממקומו ובל לחשוב קרא "מי זה?". עיסה זיהה בקול את קולו של אחיו תאוב ונעה: "זה אני, חסן".

חסן ירד מהעץ ופנה לכיוון הקול. הוא שמע את אנחות אחיו ושאל: "נפגעתי?" האח התרומם אט אט. "מכה קטנה ברגל, לא נורא". חסן תמך בו והם החלו לרדת מתגבעה. "אמור לי", פנה עיסה לאחיו, "האם שרקת כל הזמן במשרוקית?" "לא", הסביר חסן,

ורדים עם קוצים / חנה שוורץ

הגינה הגדולה שבקצה הרחוב מלאה תמיד בילדים עלזים ושמחים.

הם באים לשחק במתקני השעשועים,

לטפס על העצים הגבוהים,

הם אוהבים להתגלגל על הדשא הירוק, לראות את הפרחים.

ולהריח את הריחות הנעימים.

יום אחד גילו הילדים שיח פרחים חדש בפינת הגינה.

דני רץ אליו וצעק: "תראו את הפרחים הנחדרים האלה. קוראים להם ורדים". "איזה

ריח, אף פעם לא הרחתי ריח נעים כל כך", אמרה רותי. יוסי נע בעלים ואמר: "אני

אוהב את השיח הזה. אין עוד שיח יפה כליכך בגינה".

אלעד כבר החליט: "הפרחים האלה, הם הכי יפים בעולם, ואני רוצה לקטוף אותם".

רותי אמרה: "אני אקטוף פרח אחד, כדי שיהיה לי ריח נעים בחדרי". יוסי שמע שהילדים

רוצים לקטוף את הורדים. הוא נבהל וצעק: "לא. אסור לקטוף, זה כואב לפרחים". אבל

הילדים צחקו ליוסי ואמרו: "מה פתאום כואב לפרחים? הם בכלל לא מרגישים".

שיח הורדים לא הבין מה הילדים דיברו, אבל פתאום הוא הרגיש מאוד רע. כשהילדים

קטפו את הפרחים, הוא הרגיש ששורבים אותו. כשהם תלשו את העלים, הוא הרגיש

שקורעים אותו וכשהילדים חתכו בסכין את הגבעולים הוא הרגיש שחותכים אותו.

"די, תפסיקו. אתם מכאיבים לי ומקלקלים אותי", בכה שיח הורדים וכל גופו כואב.

הילדים לא שמעו.

החליט שיח הורדים: "אני אצק עליהם בקול ואז הם בודאי ישמעו".

"הפרחים שייכים לי. למה אתם לוקחים אותם?", צעק שיח הורדים.

אבל הילדים היו עסוקים בלקטוף ורדים והם לא שמעו את צעקות שיח הורדים. אחרי

שהילדים הלכו נשאר שיח הורדים לבדו בגינה, עצוב מאוד. הסתכל שיח הורדים על עצמו

וראה שהוא ערום. לא נשאר עליו אפילו ורד אחד.

כעס שיח הורדים על הילדים ואמר לעצמו: "אני צריך לשמור על עצמי, שאף אחד לא

יוכל לקטוף את הורדים שלי, לעולם".

עברו מספר ימים, על שיח הורדים התחילו לצמוח ורדים חדשים. הילדים באו לשחק

בגינה, ושוב הם ראו את שיח הורדים כולו פורח ויפה. "אנחנו צריכים לקטוף ורדים כדי

להכין זר ליעל הקטנה. מחר יש לה יום הולדת".

הילדים רצו לקטוף ורדים, הם החזיקו בגבעולים, ולפתע צעקו: "אי, כואב לי, 'אמאלה',

דוקר נורא".

הסתכלו הילדים בגבעולים וראו עליהם הרבה קוצים דוקרניים. "אה, אנחנו מבינים,

הקוצים האלה דקרו אותנו. לא נוכל לקטוף ורדים. נצטרך לחפש פרחים אחרים".

עזבו הילדים את שיח הורדים והלכו לחפש פרחים אחרים. ושיח הורדים היה מאושר.

"ניצחתי אותם, הם לא הצליחו לקטוף את הורדים שלי. הקוצים שלי באמת שמרו עלי,

מעכשיו ולתמיד אני אצמיח עלי קוצים ואף אחד לא יקטוף את הורדים שלי".

ומאז ועד היום מצמיח הורד ורדים יפים וריחניים עם קוצים דוקרניים.

"העץ הציל אותי. המשרוקית נשברה ואז עליתי על העץ, בלי כוונה הזוית את ענפיו, ואז גיליתי שנענוע ענפיו משמיע קול דומה לצפצפה של המשרוקית.
 "אכן בזכות העץ ניצלת", אמר עיסה, "כששמעתי את הקול הדומה לצפצוף הלכתי בעקבותיו וכך הגעתי אליך".
 מאז ועד היום נקרא העץ וכן כל אחיו העצים כמוהו "עץ הצפצפה" – העץ שהציל את האח הצעיר ומילא את מקום המשרוקית המצפצפת.

הסיפור (האטיולוגי) כגורם מדריך לסיפור יצירתי

לולב מעץ הדקל / מיכל ניגרי

היה זה סמוך לחג הסוכות. דוד עסק בהכנות האחרונות לקראת החג.
 בבית הספר לימדו על ארבעת המינים שנטלים בחג הסוכות והיה עליו להכין פעם ראשונה בחייו את ארבעת המינים. הדס, ערבה ואתרוג הוא הכיר ואלה היו כבר בידו, אך לולב היה צריך להשיג.
 לא ידע מהו לולב. חשב דוד האם הלולב הוא פרי הגדל על עץ כמו האתרוג? האם הלולב הוא ענף כמו ההדס? האם הוא עץ כמו הערבה?
 עצוב ישב דוד והרהר בליבו: מה אעשה, חג הסוכות מתקרב ואין בידי לולב לארבעת המינים? התבייש דוד לשאול אדם, התבייש כי פחד שילעגו לו, ולכן החליט דוד לפנות אל העצים.
 פגש ראשון בעץ התפוח.
 פנה דוד לעץ התפוח: "עץ תפוח, עץ תפוח" ושאל אותו: "האם מגדל אתה לולב שאוכל לצרף אותו יחד עם אתרוג, הדס וערבה לקיום מצוות ארבעת המינים?"
 ענה עץ התפוח: "לולב? שמעתי על דבר כזה, אך הוא לא מהמשפחה שלי. מצטער, תפוחים אוכל לתת לך, אך לולב איך אוכל לתת לך. וחוף מזה אינני בטוח שלולב הוא פרי בכלל. המשיך דוד בדרכו ופגש בעץ לימונים.
 פנה דוד לעץ הלימונים: "עץ לימון, עץ לימון" ושאל אותו: "האם מגדל אתה לולב שאוכל לצרף אותו יחד עם אתרוג, הדס וערבה לקיום מצוות ארבעת המינים?"
 ענה עץ הלימון: "מצטער, לימונים אוכל לתת לך, אך לולב איך אוכל לתת לך, איני מגדל אותו ובכלל אינני חושב שלולב הוא פרי".
 המשיך דוד בדרכו ופגש בעץ הזית.
 פנה דוד לעץ הזית: "עץ זית, עץ זית" ושאל אותו: "האם מגדל אתה לולב, שאוכל לצרף אותו יחד עם אתרוג, הדס וערבה לקיום מצוות ארבעת המינים?"
 ענה עץ הזית: "מצטער, זיתים אוכל לתת לך, אך לולב איך אוכל לתת לך, איני מגדל אותו ונדמה לי שלולב איננו בכלל פרי".
 עייף המשיך דוד בדרכו לעץ האחרון שהיה בגן, עץ הדקל.
 פנה דוד לעץ הדקל ושאל אותו: "דקל, דקל, האם מגדל אתה לולב, שאוכל לצרף אותו יחד עם אתרוג, הדס וערבה לקיום מצוות ארבעת המינים?"
 חייך עץ הדקל ואמר: "אכן, הגעת למקום הנכון. האם יודע אתה מהו לולב?"
 "לא", ענה הילד.
 "ובכן, בוא ואראה לך, הנה אני פותח לרווחה את כפות התמרים שלי. מה אתה רואה צומח במרכז?"
 "עמוד דק וזקוף צומח" – ענה הילד.
 "נכון, כך מתחילה לצמוח כף תמרים גדולה. תחילה עלעליה סגורים ואח"כ הם נפתחים ומתכופפים. העמוד הזה הוא הלולב שאתה מחפש לארבעת המינים, אתן לך אותו, אך שים לב שעליו לא ייפרדו ושלא יתכופף".
 והדקל כופף את אחת מכפותיו והרים את הילד לגובה, קירב אותו ללולב חתך אותו והושיט לו. "לך קיים את מצוות ארבעת המינים".
 "תודה", אמר דוד ורך ובידו הלולב.
 בדרך עוד המשיך לשמוע את הדקל מנופף לו לשלום בכפות התמרים שלו.

מסיבה בגינת ירק / בן-חמו רונית

לסבא אליעזר הייתה גינת ירק. גדלו וצמחו להם שם ירקות מכל מיני סוגים. היו צנוניות, עגבניות, חסה וכרוב, גזר ותפוח אדמה, ועוד כל מיני ירקות. בחצר של סבא אליעזר גדל לו גם המלפפון. הוא היה כזה ארוך, לא שמן ולא רזה, וכשסבא היה משקה את גינת הירק היה המלפפון מבריק כמו מלך.

כל יום היו הירקות קמים בבוקר וסבא היה משקה אותם, ואח"כ היה מנכש את העשבים, אוסף את הכלוך ומתקן את הערוגות. כך היה יודע היום שלהם. מיום ראשון ועד יום ששי – כל שבוע ולפעמים היה להם קצת משעמם.

– "אוי, כל כך משעמם לי", אמרה החסה, "כך כל יום לחכות עד שיבשילו עליי, אוי, כל כך משעמם לי. אף אחד לא בא לבקר אותנו. אני יודעת שבגינה של סבתא אלישבע כל יום אחרי הצהריים באים הנכדים ומשחקים ליד הירקות, אני בטוחה ששם לא משעמם להם כל כך".

– "כן, כן, את צודקת", אמרו הירקות.

– "אתם יודעים מה?", אמר הגזר, "אולי נערוך נשף".

– "הוי, איזה רעיון נפלא!", התרגשו הירקות וענו במקהלה: "באמת רעיון נפלא", והתחילו מתכננים לנשף:

התרחצו וניקו את עליהם, התקשטו בתכשיטים והתרגשו להלכה וגדלה. הם גם סיכמו שכל אחד יבוא עם בן זוג. כולם חיפשו בן זוג, התקשרו, התייעצו, למשל, החסה התייעצה עם החצילה איזה בן זוג כדאי לה לבחור. כל השכונה הבחינה בתכונה הגדולה והתכוננה לקראת הנשף הגדול של הירקות, אף אחד בגינת הירקות לא ישן, כל הלילה תיכננו ותיכננו. אבל, ילדים – רק אחד היה עצוב, היה זה דווקא המלפפון. הוא היה כזה ביישן, כל כך התבייש שלא העז לחפש בת זוג לנשף. כששמעו הירקות, שהמלפפון מחפש בת זוג מתאים חיפשו ומצאו כמה ירקות שעדיין לא מצאו בן זוג והציעו להם לגשת לבדוק אצל המלפפון. ראשונה באה גברת תפוח אדמה ואמרה למלפפון:

– "מלפפון, מלפפון, שמעתי שאתה מחפש בת זוג לנשף".

המלפפון הביישן כופף ראשו ואמר לה בחיוך נבוך: "נכון". אמרה התפוח"ה: "אני מוכנה להיות בת הזוג שלך". חשב המלפפון וחשב ולבסוף אמר: "תודה רבה, גב' תפוח"ה, אבל... אבל... את גדלה מתחת לאדמה ואני גדל על פני הקרקע ואיך נוכל לדבר ולשוחח. לא, לא תודה, לא אוכל להיות בן הזוג שלך".

הלכה לה התפוח"ה עצובה וכבר התקרבה אחריה גברת חסה למלפפון ואמרה: "שלום, אדון מלפפון, שמעתי שאתה מחפש בן זוג מתאים". הרים ראש המלפפון ואמר: "נכון". אמרה החסה: "אני מוכנה להיות בן הזוג שלך". חשב המלפפון וחשב ולבסוף אמר: "חסה יקרה, באמת תודה רבה. אבל... אבל... אני ירוק וגם את ירוקה, ואני חושב שכדאי שלבת הזוג שלי יהיה צבע שונה משלי, וחוף מזה יש לך כל כך הרבה עליים ואני אראה ערום ממש לצידך. לא, תודה חסה יקרה!"

הלכה לה החסה והנה אחריה התקרבה גברת חצילה מסתדרת ומתהדרת: "שלום, אדון מלפפון, אולי אני מתאימה להיות לך לנשף לבת זוג? תראה איזה צבע סגול יפה יש לי, תראה כמה גבוהה אני וכמה יפה". ועשתה סיבוב שלם כדי שהמלפפון יוכל לראות. חשב המלפפון וחשב ולבסוף אמר: "אכן, נאה את חצילה, אבל את גדולה כזאת, גדולה

יותר ממני. וחוף מזה איך נוכל להיות ביחד – אותך חייבים לבשל לפני שאוכלים ואותי אוכלים מבלי לבשל. תמיד יפרידו בינינו – לא, לא תוכלי להיות לי לבן זוג". וכך עברו ובאו לפניו עוד ירקות. הם מאוד אהבו את המלפפון, הוא באמת היה חמוד ונחמד. אך לכם, ילדים, אני מגלה סוד, המלפפון כבר בחר את בת זוגו, הוא רק התבייש לגשת אליה. רצה רק אחת, כל הזמן חשב רק עליה, ובגלל זה הוא גם דחה את כל ההצעות האחרות.

אולי אתם ילדים תוכלו לנחש את מי המלפפון כל כך אהב? ובכן, ילדים, היתה זאת העגבניה.

המלפפון החליט לגשת אל העגבניה ממש ממש רק לפני התחלת הנשף. וכשהתזמורת החלה לענן, ניגש המלפפון לבוש בגדיו הירוקים היפים ביותר, אל העגבניה ניגש, כולו היה נרגש ונרעש, הרי הוא מאוד, ביישן, קד קידה ואמר: "התסכמי, עגבניה להיות בת הזוג שלי, יפה את

אדומה ועסיסית

יש לך כתר ירוק שהולם אותך

את גדלה על פני האדמה ונוכל כל היום לשוחח

יש לך גרעינים קטנים – ממש ממש כמו שיש לי

וגם בצבע אנו מאוד מתאימים – ומשלימים".

העגבניה כל כולה הסמיקה והאדימה, לא הצליחה לענות, המלפפון אזר עוז והמשיך:

"כמה יפה ומבריקה את, ממש נסיכה".

אחז בידה וצעדו להם יחד אל הנשף. כל הירקות נדהמו מבחירתו של המלפפון, אך שמחו שסוף סוף מצא לו המלפפון בת זוג. התזמורת הגבירה קול וכל הזוגות פתחו בריקוד.

כאבי שיניים / לור חנה

במשך השבוע לא פסקו כאבי השיניים של מירי בת השש. היא התלוננה כי שתיים משיניה מתנדנדות והן כואבות לה.

פתחה מירי לאמה ושאלה: "למה השיניים שלי צריכות 'ליפול' (לנשור) וגם למה זה כואב לי כל כך?"

אמא של מירי ידעה, כי בתה תסרב ללכת לרופא שיניים, ולא תהיה הזדמנות שהרופא יסביר וירגיע אותה. משום כך החליטה האם לספר לבת את הסיפור הבא:

בממלכה אחת גדולה ששמה היה "יפה אחד", גרו יחדיו שבת שינשיניים.

יום אחד החליטו בשבת שינשיניים כי רצוי וכדאי שתהיה לשבת מלכה, ולכך צריך לדעת מי היא בעלת התפקיד החשוב ביותר כדי שתשמש כמלכה. (וכידוע עד כה לא היתה לשבת שינשיניים מלכה). מינו (בחרו) שבת שינשיניים את הלשון כשופטת.

אמרה להן הלשון: "אשמע את דבריכן, ושן שתשכנע אותי בדבריה הצודקים תהיה למלכת השינשיניים".

פתחה ואמרה ה"חותכת": "תפקידי הוא החשוב ביותר, אני הכי קדמית, אני הראשונה שתופסת את המזון וחותכת אותו, וגם כאשר אנשים פותחים את פיהם אני הראשונה שהם רואים. תמיד צריכה אני להיראות יפה ולבנה ולכן מגיע לי להיות המלכה".

אמרה ה"ניב" שישבה ליד החותכת: "תפקידי הוא החשוב ביותר, אני תופסת את המזון חזק יותר ממך, ויש לי חוד חזק משלך, כלומר, אני הכי חזקה. והכי חשוב שאני מאריכה ימים יותר מכולן!! ועל כן מגיע לי להיות המלכה".

אמרה ה"טוחנת": "אני האחרונה חביבה, ותפקידי לדאוג שהמזון יגיע לושט ויהיה מפורר וטחון כראוי. אני אחראית על כל העבודה שלכן ולפעמים מתקנת אותה, כדי שאנשים לא ייחנקו בשעת אכילתם. ועל כן מגיע לי להיות המלכה".

אמרה הלשון לסיכום דברי השינשיניים: "רואה אני כי לכל אחת מכן תפקיד חשוב, ועלי לחשוב עוד כמה זמן כדי להחליט מי תהיה מלכתכן".

הלשון, אך סיימה את דבריה, והשיניים החלו להתווכח ביניהן. והיו כמה שיניים שדחו ונענעו אחת את השנייה מרוב כעס, עד כי לבסוף כמה מהשיניים נשרו. ולאחר כמה שנים של סכסוך נפלו עוד שיניים, כל זאת למרות מאמצי הלשון להשכין שלום ביניהן. ובמקום השיניים שנשרו באו שיניים אחרות.

אמרה להן הלשון לשיניים החדשות: "אינני רוצה בשבת שינשיניים חדש שלא יודע לחיות בשלום. לכולכן תפקיד חשוב ולכל אחת אחריות גדולה, להכתיר אחת כמלכה רק יגרם לריב ומהומה כפי שקרה לקודמיתכן, ולכן החלטתי שאין צורך במלכה".

קיבלו השיניים את ההחלטה של הלשון.

ומאז ועד היום שוררת השלווה והאחוה בשבת שינשיניים החדש.

והוסיפה האם לבתה: "כל פעם שהשיניים המתנדנדות כואבות, תדעי לך שחן רבות ביניהן וכדאי שתיפולנה (תישורנה), כי כאשר תצמחנה לך שיניים חדשות הן תהיינה טובות וחזקות יותר, והן תחיינה בשלום ובשלווה ביניהן".

כיצד קיבל התפוז את צבעו / גוילי פזית

פעם לפני הרבה הרבה שנים היו קיימים בעולם רק שלושה צבעים: אדום, כחול, צהוב. השמים היו כחולים, התותים אדומים והשמש צהובה. אבל כל שאר הצבעים לא היו קיימים והיו הרבה דברים שהיו חסרי צבע.

לדוגמא: גזעי העצים היו חסרי צבע, העלים, האדמה, המלפפון היה חסר צבע וכך התקיים כל העולם.

בוקר אחד התעורר מר תפוז משנתו צחצח שיניים, שטף פנים ועמד מול המראה וחשב: "איזה מכוער ושמן אני! חסר צבע! לא פלא שהילדים עוברים לידי הם לא קוטפים אותי אלא מעדיפים לאכול בנה או עגבניה.

"נמאס לי להיות חסר צבע. מה אעשה?" חשב התפוז וחשב ולבסוף נזכר בסיפור ישן שאמא הייתה מספרת לו לפני השינה.

"בקצה העולם, ממש בסופו, ישנו ארמון והוא שייך למלך הצבעים, ומלך הצבעים הוא זה שקובע מי יקבל צבע ומי לא..."

"יש לי רעיון" קרא התפוז, "אני אלך למלך הצבעים ואבקש ממנו צבע".

קפץ התפוז מעל ענף העץ והחל להתגלגל לו במהירות לעבר סוף העולם, לעבר ארמון מלך הצבעים.

התגלגל במהירות, עלה על הרים, התגלגל בגאיות, לא הפסיק להתגלגל וכך נמשך כמה ימים.

יום אחד התיישב התפוז לנוח תחת עץ ליד בצה חסרת צבע, סגר עיניו ונמנם. פתאום שמע קול קורא: "קווה קווה, שלום אדון תפוז. למה אתה ממחר? לאן אתה תפוז?" הסתכל התפוז לצדדים. פתאום קפצה לעומתו צפרדע חסרת צבע. הסתכל התפוז על הצפרדע וענה:

"הולך אני לעבר ההרים

אולי אמצא את מלך הצבעים.

ושם אבקש ממנו במחילה

להעניק לי צבע במתנה".

אומרת הצפרדע:

"גם אני מצטרפת,

רוצה גם אני להיות מעוטרת".

הצטרפה הצפרדע לתפוז והמשיכו בדרכם. התפוז התגלגל והצפרדע קפצה.

המשיכו השניים בדרכם עד שיום אחד הביטו מולם ומה ראו?

קצה ארמון מרהיב עין. המשיכו במהירות בדרכם עד שהופיע לפנייהם הארמון במלואו.

ארמון גבוה כמעט עד השמים ומלא בצבעים נהדרים: אדום, צהוב וכחול...

נעשו התפוז והצפרדע לעבר דלת הארמון ובחשש דפקו עליה – בהתחלה חלש ולבסוף

חזק. פתאום שמעו קול קורא: "מי שם?"

"אנחנו" ענו הצפרדע והתפוז. "צפרדע ותפוז".

הדלת נפתחה אט אט ומולם עמד מכוול בצבע אדום.

"הכנסו בבקשה" אמר המכוול "אתם רוצים את מלך הצבעים?"

"כן" ענו התפוז והצפרדע.

לקח המכוול את החברים למלך הצבעים. בדרך עברו כמה חדרים: חדר אדום, חדר כחול

ציין עוקשי

וחדר צהוב, עד שהגיעו למלך הצבעים עמדו התפוז והצפרדע לפני מלך הצבעים נרגשים ונפעמים, הוא לבש אדרת יפיפיה בצבעים אדום כחול וצהוב וגם כתרו היה מלא בצבעים אדום צהוב וכחול.

"מה אתם רוצים?" שאל המלך את החברים.

ענו הצפרדע והתפוז:

"באנו לבקש אם אפשר

צבע בשבילנו אם נשאר!"

שאל המלך: "ואיזה צבע אתם רוצים?"

ענה התפוז:

"צבע יפה ומיוחד

שאינו לאף אחד,

לא אדום או צהוב או כחול,

כי אותם יש כבר לכל!"

חשב המלך וחשב ולבסוף אמר: "רק את הצבעים האלה אני יכול להעניק לך".

ענה התפוז:

"מלך גדול ונאה

תודה לך באמת

אך אני רוצה,

רוצה ממש בצבע מעניין וחדש".

כעס המלך על התפוז ודפק על השולחן שלו, שעל גביו היו מונחים שלושת הצבעים אדום, כחול וצהוב בתוך צנצנות.

באותו רגע שנתן המלך מכה על השולחן, רעדו הצנצנות ונפלו על הארץ, וכל הצבע שהיה בתוכם התפזר. נבהל המלך מאוד ורצה לעצור את הצבעים מלהתקדם אחד לעבר השני, אך צבע לצבע התחבר ומאדום וצהוב יצא צבע חדש – ומכחול וצהוב יצא צבע חדש לגמרי, צבע יפה ומרהיב, צבע חדש.

הסתכל התפוז בצבע שיצא מהאדום והצהוב ואמר:

"זהו זה!"

אני רוצה את הצבע הזה!

אין ספק שהוא חדש!

מלא יופי ואיננו משומש!

העניק המלך הנפעם מהצבע החדש את הצבע לתפוז (צבע כתום) ולצפרדע העניק את

הצבע שיצא מהכחול והצהוב (צבע ירוק) ושלה אותם שמחים לדרכם.